

Poglavje, ki bo vsekakor najtežje, bo govorica. Lepo te prosim, reci igralcem, da jih imam zelo rad, toda da jih bom imel še tisočkrat rajši, če bodo govorili kakor ljudje in ne kakor igralci na odru. Brez patetike, ljudje božji, brez patetike! Sicer pa, kadar prideš v Ljubljano, oglasi se pri meni. — Da, še nekaj: igralci naj nikar ne skušajo posnemati tamošnje govorice. Govorijo naj knjižni jezik!

No, saj bi ti napisal še hudiča in pol, pa sem se že naveličal pretepati po stroju. In tudi drugo delo me čaka. Rad bi se pa še marsikaj pogovoril s tabo. No, pa bo že še prilika, nemara.

Sprejmi prav lepe pozdrave, hkrati pa ti prav iz srca želim najlepšega uspeha, kakor tudi igralcem in vsej ekipi.

Ciril Kosmač

L'écrivain Ciril Kosmač a donné à sa nouvelle »Le père Orel« la forme de scénario sous le titre »Sur son propre sol« qui est devenu dans les années 1947—48 notre premier film sonore slovène. Le film a été réalisé par le metteur en scène de cinéma Stiglic, mais le premier à s'être occupé de la réalisation filmée fut le metteur en scène de théâtre Ferdo Delak (né en 1905). Dans la lettre publiée ci-dessus Kosmač évalue avec humour mais aussi avec un sens critique aigu et une connaissance profonde des loies et des exigences de l'histoire et des caractères du film »la publication définitive du scénario« qui fut rédigé d'après son esquisse par les artistes de l'équipe avec Delak en tête. Cette lettre est un document intéressant sur la personnalité de l'écrivain Kosmač et aussi un témoin éloquent des années d'enfance du film slovène.

Milanski »General-Raport« kranjskega »pevca razglašene slave« iz leta 1879

Igralec, pevec, režiser, organizator, dramatik, prevajalec in publicist — tako nam predstavljajo priročniki podoba Josipa Nollija (1841—1902), pionirja slovenskega gledališča v čitalniški dobi in v prvih letih Dramatičnega društva.

O vsaki od teh vej njegove dejavnosti bi bilo kajpada mogoče napisati celo študijo. Bil je pri slovenskem teatru že pred rojstvom Dramatičnega društva, potem njegov prvi tajnik ob ustanovitvi 1867. leta in še isto leto avtor — četudi deloma le prevedene ali po tujih virih prirejene — prve slovenske dramaturgije, ki jo je poslal v svet kot prvi zvezek Slovenske Talije z imenom »Priročna knjiga za gledališke diletante, posebno za ravnatelje igrokazov ter prijatelje slovenske dramatike sploh«. Potem ga je zvalil dober glas s slovenskega dramskega odra na operne deske širokega sveta in pel je vse od Madrida in Barcelone do Moskve, Petrograda in Odese. Ko se je po petnajstih letih vrnil domov, je Ljubljana ravnokar gradila ponosno stavbo novega Deželnega gledališča in izkušeni pevec se je poprijel organiziranja slovenske Opere in postal je njen prvi režiser.

Del Nollijeve zapuščine, ki jo hrani Slovenski gledališki muzej — nekaj je je pridobil še pok. Janko Traven, nekaj je je muzeju volila pred meseci umrla Nollijeva hči Ema — je med najzanimivejšimi in najstarejšimi pričevanji o razvoju slovenskega gledališča. Posebna redkost je album, ki so ga poklonili 1873. leta »Slovenski igralci in igralke zasluženemu gospodu regisseurju Josipu Nolliju v spomin«: v njem je danes 26 fotosov (polovica je izgubljena, saj je prostora za 52 slik) in prav te fotografije so najstarejše priče o začetkih slo-

Josip Nolli v operni vlogi okrog leta 1870

J. Nolli in C. Podkrajškova v Kukuljevičevi igri »Turki pri Sisku« (Ljubljana, 1872)

venskega igraltva. Ob njih ne spremljamo le Nollija v vsakdanjem življenju in v njegovih vlogah, preden je zapustil Ljubljano, temveč tudi druge pomembnejše takratne igralce (Kajzelja, Podkrajškovo itd.), ob koncu pa so še njihovi podpisi. Celo skupinski prizori so vmes, čeprav posneti v fotografskem ateljeju v ljubljanskem hotelu Slon: posnetki Kukuljevičeve junaške igre »Turki pri Sisku« iz leta 1872 so prava redkost, saj imamo vse od takrat pa do konca prve vojne skoraj edinole portretne fotografije kostumiranih igralcev.

Nič manj zanimivi pa niso dokumenti, priloženi temu albumu fotografij: zveščiči s prepisi sodb o znamenitem baritonistu, ki so jih zapisali kritiki v Rusiji in v Italiji in kjerkoli ga je že vodila njegova pot po evropskih opernih odrih, predvsem pa na šestih velikih listih napisan »General-Raport«, ki ga je poslal Josip Nolli 1. julija 1879 ljubljanskemu Dramatičnemu društvu iz Milana.

Takole se začinja ta zanimivi dokument:

»GENERAL - RAPORT«

o mojem prvem nastopu v »Teatro dal Verme« v Milanu v »Favorita« 5/6 1879. in dalje; potem o drugej operi »Trovatore« 25/6 in dalje.

Gledališče je jako lepo in veliko enako kot »Scala« in obsega prostora za kacic 4000 ljudi, poleg »Scale« je največe in prvo gledališče za opero, ker se

SPIGOLATURE DAI GIORNALI

Il baritono Giuseppe Nollì. — Giudizi della stampa milanese.

La Perseveranza:

« Per la Favorita basta la Galletti, ma convien dire che anche gli altri artisti contribuiscono a formare un buon insieme. — Il baritono Nollì ha la voce un po' gutturale, ma anch'egli canta e fraseggia bene. »

Il Secolo:

« Gli altri artisti cui venne affidata la interpretazione della bellissima opera Donizettiana, furono pari alla importanza delle loro parti rispettive. Due di essi erano affatto nuovi al pubblico del Dal Verme, ma di primo acchito ne guadagnarono le simpatie. L'uno il tenore. — L'altro artista, di cui jeri facciamo conoscenza, è il baritono signor Nollì, esso pure ben addentro nei segreti dell'arte del canto. Il pubblico ebbe anche per lui calorosi battimani. »

La Lombardia:

« Anche il signor Nollì nella parte di re Alfonso ebbe dei momenti felicissimi e fu pur esso applaudito. — Insomma un successo, che aumenterà certo alle successive rappresentazioni. »

Il Corriere della sera:

« Il signor Nollì non è certo l'ultimo fra gli Alfonsi di Castiglia. La sua voce è buona, buona la sua scuola. — In complesso, uno spettacolo che chiamerà gente, e la merita. »

Il Sole:

« Anche il baritono signor Nollì ebbe cortese accoglienza e seppe farsi applaudire. — Insomma uno spettacolo degno del concorso del pubblico. »

L'Unione:

« Anche il baritono Nollì fu applaudito. — In complesso quello fu uno spettacolo riuscito pieno. »

Il Pungolo:

« Il baritono Nollì ha una voce abbastanza bella. »

Italijanske kritike o Josipu Nolliju iz leta 1879

poje celo leto (razun par poletnih mesecev) a v »Scali« samo 3 mesece pozimi (januar—marc). Umetniki so vedno dobri, nekateri »izvanredni«, kakor n. pr. Signora Galletti, s katero sem jaz imel peti, je ena prvih umetnic, imenujejo jo »la regina del canto italiano«, »la gloria della arte nostra«, »la unica«, »la divina« in enako. — V orkestru je 70 »professorjev«, kori kacij 70 oseb in velikansk ballet. (— G. Klein videl je opero »Ebre« in lahko pové kaj več.) Ponosen smem biti da sem na strani take umetnice, ne le samo se dobro in častno držal, timveč tudi mnogo aplaudiran bil, to pa je sad marljivega učenja skozi 8 mesecev, ki me je veljalo lepe denarje, a mi bo pomagalo služiti tisoče frankov, ako Bog da srečo! Naj govorijo kritike tukajšnjih časnikov:

1—7. Sedem velicih dnevnikov priznalo je enoglasno dober uspeh, prilagam Vam izrezek iz »Cosmorama Pittorico« ki navaja te kritike, in prilagam še posebej izrezek iz »Secolo« (eden prvih dnevnikov). To so narpred glasi iz političnih časnikov. Obširneje govore nekateri gledališki listi, katere Vam hočem tu prepisati, ker »originale« obdržim sam in jih ne morem pošiljati. Izpišem to, kar se mene tiče.»

Potem našteva zapovrstjo izvirne italijanske kritike in dodaja še svoj komentar ob koncu:

»21. La Farfalla (ima tudi kratko dobro kritiko, pa jo nijsem mogel dobiti več, isto tako Rivista illustrata settimanale, ki tudi po-

Josip Cecelj-Procelj *Dragojla Odj* *Spahniedt*
Andr. Jelenc *Ant. Jelenc* *M. Zed*
Josip Paternoster *Cecilija Padkrajsek* *M. Zed*
Viktorova Fekereff *Franka Tamnits* *Andr. Jelenc*
Luise Luvney
Gregor Brin *Joanjo Komar* *Andr. Jelenc*
J. Prdnaf
V. Vizjak
P. Legaty
Joanna Hall

ИТАЛЬЯНСКАЯ ОПЕРА

ДИРЕКТОРА Б. ФРАНКЕТИ

ВЪ ЧЕТВЕРГЪ, 13 НОЯБРЯ 1880 ГОДА.

ПРЕДСТАВЛЕНО БУДЕТЬ

ЮЧЬЯ ЛАМЕРМУРСКАЯ

Опера въ 3-хъ дѣйствіяхъ, музыка Г. Доницетти

Дійствующія лица:

[illegible]

НАЧАЛО РОВНО ВЪ 8 ЧАС. ВЕЧЕРА

ЦЕПЬ ИСТИАМЪ: Ложа бекетъ лѣт. 16 р. зиноронина 14 р. бѣл-отыкъ лѣт. 14 р. вѣсѣр. 12 р. 1-го яруса ложа вѣсѣр. 8 р. лѣтѣр. 6 р. яруса 1, 2, 3 и 4 ряда 4 р. 5, 6 и 7 ряд по 3 руб. 8, 9 и 10 2 р. 60 а. 11, 12, 13, 14, 15 и 16 2 р. Амфиатра 1 р. 75 а. Валакиа 2 р. 60 а. 2-е мѣсто на лѣт. 1 р. 2-е мѣсто 40 коп. 75 коп. 3-е мѣсто 80 а. Галаксиа 30 коп.

Билеты можно получать в кассе театра от 10 ч. утра и до 3 ч. дня и от 5 до 8 ч. вечера, а в день представления по окончании спектакля.

Либретто продаётся въ кассѣ театра

Директора Театра Милошадский

Печ. знак. Олов. Полужирный - 24/7. Промышлен. 174 г/л. Мокроточка. Промышлен. 1. Мокроточка.

Ruski gledališki letak, natisnjen ob Nollijevega gostovanja v Odesi 1880. leta

roča o gledišči in morda še kateri drugi manjši častnik np. *Compagne d'arte, Lanterna*. To so tedaj glasovi merodajnih častnikov tukaj! Iz tega samega se že vidi lahko, da v Milanu, prvem muzikalnem mestu Italije nastopiti in uspeh imeti je častno za vsacega, timveč pa za mene ki nijsem nikdar temeljitih muzikalnih študij užival in sem še le v zadnjih par letih po lastnem trudu pomagal si do te stopnje. To nij mala reč stopiti pred občinstvo kacic 3000 do 4000 glav, med katerimi je na stotine in stotine muzikarjev, kompoziterjev, maestrov in pevec, ki komaj čakajo, da bi neusmiljeno pokopali novega neznanega jim še umetnika, ki kritizirajo vsak ton, vsak takt, vsako frazo sproti, in ki so še mnogo ostreji vsi skupaj, ker cene so bile za tretjino povišane (namesti 2 Lire na 3 Lire to je 1 gold. 20 kr. samo ustopnina v partèr, sedež pa še posebej 5 Lir in zadej 3 Lire). Ali mislil sem si: »Učil si se nekaj, glas imaš, tedaj Korajža velja! Kranjski fantje mi smo slovanske korenine,« in šlo je hvala Bogu, dobro koj prvikrat in potem vedno bolje. Pel sem »Favorito« sedemkrat, 5. 7. 10. 12. 15. 18. in 21. junija. Druga opera bila je »*Trovatore*« z drugo slavno pevko *Barlani Dini*, tudi pri povišanih cenah, in tu sem pa imel še sijajnejši uspeh, in moral ponavljati po burnem aplausu veliko arijo v II. aktu, čast, ki se redko prigodi baritonu v tej operi. O tej predstavi posnamem in priložim Vam veljavnejše kritike v izpisu in nekatere v izrezku. Bilo je to 25. in 26. in 30. t. m.

13. Da "General-rapport" prvim pokazati vsem, ki se gani-
majo za moje delovalije doma, in n.p. g. Garrelli jr. Murnik, Valenta, Forster in dr. V Milanu 17. 1879. Josip Noll.

L'acteur slovène Josip Noll (1841—1902) qui fut aussi chanteur d'opéra, metteur en scène, organisateur, auteur de pièces de théâtre, traducteur et publiciste débuta sur la scène du théâtre Drama de Ljubljana, puis chanta dans toutes les grandes maisons d'opéra de Madrid et Barcelone jusqu'à Moscou et Odessa. Sa collection de photos de théâtre qui se trouve au Musée du théâtre contient les exemplaires slovènes les plus anciens (datant de 1870 environ). Le rapport qu'il envoya d'Italie à l'Association dramatique, après ses succès à Milan en 1879, et qui contient des extraits de critique sous le titre plein de verve »Le rapport-général« appartient aux rares et importants documents sur le théâtre slovène de ce temps.

Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1963

Neprimerni prostori, skromna finančna sredstva, pomanjkanje strokovnih sodelavcev, velik dotok gradiva, dolgotrajna bolezen in smrt prvega ravnatelja Janka Travna — vse to je povzročilo, da je bil Slovenski gledališki muzej, nekdanj že lepo urejen, ob začetku novega dela v septembru 1962 komaj še dostopno skladišče dragocenega, v desetletju skrbno zbranega, vendar docela neurejenega gradiva. Zato so morali biti prvi meseci novega dela namenjeni dobesedno samo pospravljanju, skoraj vse leto 1963 pa pregledovanju in sortiranju gradiva, to se pravi, pripravi tega gradiva za bodočo znanstveno obdelavo in za razstave, tako za stalno muzejsko zbirko v novih prostorih kakor za občasne prireditve doma in na tujem.

Tako smo v tem letu predvsem:

pregledali in napravili dostopno knjižnico, ki ima in naj bi imela izrazito težišče v slovenski teatralii (strokovne knjige, periodika in dramska besedila, tako tiskana kakor rokopisna), poskrbeli za kompletacije, nabavo novih del in zaščito obstoječih fondov;

sortirali arhivsko gradivo in še posebej poskrbeli za dragocene korespondence, ki jih že hrani ustanova, kakor tudi za tiste, ki naj bi jih v bližnji prihodnosti prevzela ali vsaj evidentirala;

pregledali obsežno zbirko gledaliških letakov in uredili predvsem starejše fonde ter poskrbeli za konservacijo in fotokopije, zlasti pri tistem obdobju, ko še ni bilo gledaliških listov;

uredili bogato zbirko gledaliških fotografij, predvsem portretno serijo in serijo fotografske dokumentacije predstav v vseh slovenskih gledališčih, sortirali pa ostale zvrsti (skupinske fotografije, amatersko gledališče, lutke, slovenski film, gledališke stavbe, fotokopije gledaliških dokumentov itd.);

delno pregledali filme, fotografske plošče in klišeje, jih zaščitili in, kolikor so dopuščala finančna sredstva, kopirali;

urejali vzporedno s fototeko ostale zbirke naše ikonoteke (scenske in kostumske osnutke, risbe in druga umetniška dela, načrte itd.);

uvajali nove, sodobnejše metode v delo gledališkega muzeja, predvsem z utemeljitvijo nove zbirke, fonoteke; snemali smo na magnetofonske trakove žive pred-